

MAGYAR AFRIKA TÁRSASÁG
AFRICAN-HUNGARIAN UNION

AHU MAGYAR AFRIKA-TUDÁS TÁR
AHU HUNGARIAN AFRICA-KNOWLEDGE DATABASE

KEREKESHÁZY József – KALLÓS Lajos Károly

A madagaszkári király családja

Eredeti közlés/Original publication:

1937, Budapest, Folio-Kiadás, 22 old. + 2 tábla

Elektronikus újraközlés/Electronic republication:

AHU MAGYAR AFRIKA-TUDÁS TÁR – 000.000.792

Dátum/Date: 2014. április 22. / April 22.

Az elektronikus újraközlést előkészítette

/The electronic republication prepared by:

B. WALLNER, Erika és/and BIERNACZKY, Szilárd

Hivatkozás erre a dokumentumra/Cite this document

KEREKESHÁZY József – KALLÓS Lajos Károly: A madagaszkári király családja, *AHU MATT*, 2014, **pp. 1–18. old.**, No. 000.000.792, <http://afrikatudastar.hu>

Eredeti forrás megtalálható/The original source is available:

hazai könyvtárakban

Megjegyzés / Note:

ellenőrzött és szerkesztett szöveg / controlled and edited text

Kulcsszavak/Key words

magyar Afrika-kutatás, a Benyovszky család genealógiája, Benyovszky Móric családjának bemutatása új adatok alapján, Benyovszky ősei és leszármazottai,

African research in Hungary, genealogy of the Benyovszky-family, presentation of the family of Móric Benyovszky on the basis of new data, ancestors and descendants of Móric Benyovszky

AZ ELSŐ MAGYAR, SZABAD FELHASZNÁLÁSÚ, ELEKTRONIKUS,
ÁGAZATI SZAKMAI KÖNYV-, TANULMÁNY-, CIKK- DOKUMEN-
TUM- és ADAT-TÁR/THE FIRST HUNGARIAN FREE ELECTRONIC
SECTORAL PROFESSIONAL DATABASE FOR BOOKS, STUDIES,
COMMUNICATIONS, DOCUMENTS AND INFORMATIONS

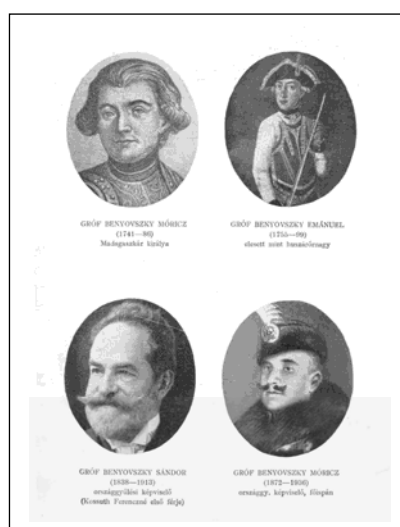
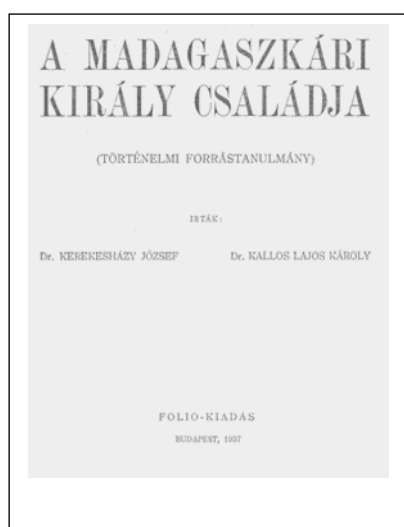
* magyar és idegen – angol, francia, német, orosz, spanyol, olasz és szükség
szerint más – nyelveken készült publikációk elektronikus könyvtára/
writings in Hungarian and foreign – English, French, German, Russian,
Spanish, Italian and other – languages

* az adattárban elhelyezett tartalmak szabad megközelítésűek, de olvasásuk
vagy letöltésük regisztrációhoz kötött/the materials in the database are free
but access or downloading are subject to registration

* Az Afrikai Magyar Egyesület non-profit civil szervezet, amely az oktatók,
kutatók, diákok és érdeklődők számára hozta létre ezt az elektronikus adattá-
ri szolgáltatását, amelynek célja kettős, mindenekelőtt sokoldalú és gazdag
anyagú ismeretekkel elősegíteni a magyar afrikanisztikai kutatásokat, illetve
ismeret-igényt, másrészt feltárni az afrikai témájú hazai publikációs tevé-
kenységet teljes dimenziójában a kezdetektől máig./The African-Hungarian
Union is a non-profit organisation that has created this electronic database
for lecturers, researchers, students and for those interested. The purpose of
this database is twofold; on the one hand, we want to enrich the research of
Hungarian Africa studies with versatile and plentiful information, on the
other hand, we are planning to discover Hungarian publications with African
themes in its entirety from the beginning until the present day.

A MADAGASZKÁRI KÁRI KIRÁLY CSALÁDJA (Történelmi forrástanulmány)

Kerekesházy József és Kallos Lajos Károly

Nemrég ünnepeltük az egykori nagy magyar világutazó: Benyovszky Móricz halálának évfordulóját.

Geográfus, szabadságharcos, író és hadvezér volt. Kotzebue¹, Gvadányi, Jókai Mór, Gaál József és számtalan kisebb író fantáziáját foglalkoztatta személye. Egész irodalom tárgyalja ma már Benyovszkyt.

Legújabbban Orlowski Léon, Lengyelország budapesti követe írja Benyovszky életrajzát: a fiatal diplomata eddig ismeretlen, francia, orosz és amerikai adatokat talált évtizedes gyűjtése során a magyar utazóra. Ezekből is közölt velünk sokat. Irkutzkig visznek el az új Benyovszky-szálak. Az Egyesült Államokban pedig Nelson V. Russel, a washingtoni National Archives igazgatója tárt fel, és bocsátott rendelkezésünkre érdekes adatokat. Mühlbach Lujza, Radó Antal és Jankó Jánosnak Benyovszkyról írt, jórészt közismert munkája mellett a világutazó egy kortársának,

¹ Kotzebue: Die Verschwörung in Kamtschatka.

Hofmansegg grófnak 1793-ban írt és ezidén kivonatossan magyarul megjelent műve² idézi fel röviden, személyes benyomások alapján, Benyovszky emlékét. Már az évforduló kapcsán is érdemesnek tartjuk, hogy a hazánk történetében és az újkor szabadságküzdéseiben értékes, de főképp érdekes családtagokkal szereplő kiváló familia leszármazását és életrajzi adatait az eddig megjelent közleményeknél részletesebben és átfogóbban ismertessük, oly adatok felhasználásával is, amelyek eddig éppenséggel ismeretlenek voltak. Mindamellett nem kívánjuk a teljesség látszatát adni, mivel még sok adat hiányozhatik, melyek levéltárakban lappanganak; de az eddigieknél mindenestre lényegesen teljesebb és részletesebb összeállítást van módunkban adni. Éspedig főképpen a Benyovszky-család grófi ágáról, valamint az ezzel idővel ismét egybefonódó egyik nemesi ágáról, mert főképpen ezek tagjai vittek történelmi és politikai, sőt irodalmi szerepet is. Adatainkat az egész országból, Bécsből, Cseh-Szlovákiából, vidéki és magánlevéltárakból, főleg eddig publikálatlan eredeti anyakönyvi régi bejegyzésekből állítottuk össze.

Nagy Iván a családról meglehetősen hézagossággal emlékezik meg, természetesen az újabb tagokról nem találunk benne adatokat. Tudósaink közül Kempelen Béla³ foglalkozik legtúletesebben a családdal, – neki azonban még nem állhattak rendelkezésére megfelelő mennyiségben adatok, amelyeket csak a legújabb kutatás hozott felszínre. A Benyovszkyak érdekesebb családtagjairól pedig életrajzi adatokkal eddigi szakirodalmunkban is alig-alig találkozunk. A fenti Benyovszky-családfán például Benyovszky I. Pálnak csak két fiát találjuk három helyett. I. Sámuelnek Ferenc és László nevű fiairól nem beszél, akik közül az első az észak-amerikai szabadságharc jelentős szereplője volt. II. Pál neje nem Kende Rozália, hanem pókateleki Kondé-leány. A madagaszkári király korán elhunyt egyetlen fiúgyermekéről, II. Sámuelről nem emlékezik meg. A grófságot szerző Emanuelnek pedig csak egyetlen fiúgyermekéről, Zsigmondról tud, jöllehet három fia volt. Épp így a Bécsben élő Benyovszky Mihálynak, akinek politikai szereplése is ismeretlen eddig, nem egy, hanem öt gyermeke volt. A Magyar Főrangú Családok⁴ c. munka pedig mindössze Móric, az utazónak atyjával kezdi az ismertetést, és csak a már tudott anyagra szorítkozik. Hasonlóan röviden foglal-

² Trencsényi-Waldapfel Imre: *A régi Pest-Buda*, 39. old.

³ Kempelen: *Magyar Nemes Családok* II., 105. old. Ez az első tudományos értékű, alapos összeállítás a Benyovszkyak addig hibás családfájáról.

⁴ 43. old.

kozik a Benyovszkyakkal a Magyar Nemzeti Zsebkönyv is.⁵ Sőt, megemlékezik a családról a Pallas Lexicon is, amely Marczali Henrik egyetemi tanár és Feöldy-Doby Antal feldolgozásában hosszú cikkben ismerteti őket. Ebben a közkezen forgó munkában is több hibás adat van: így például az utazó atyját, Sámuel, lovasgenerálisnak teszi meg, holott az a valóságban csak az ezredességig vitte. Továbbá grófnak írja, noha egyszerű nyitrai köznemes volt. Felcseréli feleségeit is; az első hitves volt Mórocz Terézia és a második báró Révay Anna-Róza. Gyermekei közül Emánuel grófot, csak úgy mint több más forrásmunka, sőt levéltári adat is⁶ – huszárezredesnek mondja –, holott az mint fiatal reaktivált őrnagy már elesett Mantua ostrománál. Ezeken a munkákon kívül pedig nem jelent meg oly ismertetés, amely a Benyovszkyak történelmében, életben színes históriájára vonatkozólag összefoglaló, pontos adatokat tartalmazna.

* * *

A Benyovszkyak ismertetésének fonalát annál a Benyovszky I. Györgynél vesszük fel,⁷ aki 1566-ban habsburgi Miksa királytól a benyói és urbanói birtokokra Urbanovszky Zsigmond, Miklós, Menyhért, Gábor, Rafael, Mihály, János, Vencel, János, Ádám, Györggyel és egy másik Urbanovszky Vencel fiaival új adománylevelet kapott. Ezt a birtokot előzőleg már Zsigmond királytól nyerte a család vitézségeért. A Benyovszkyak ősei ugyanis Róbert Károly uralkodása alatt kénytelenek voltak az országból kimenekülni, forrásmunkáink szerint azért, mert állítólag rokonságban álltak Zách Feliciánnal, a merényletével, és csak Zsigmond király korában térhettek vissza.

I. Györgynek három gyermeke marad. Gábor, aki utódok nélkül hal el, Burián, akitől a grófi ág és az e tanulmány tárgyát tevő nemesi ág, és Ádám, akitől a másik, kiterjedtebb nemesi vonal ered. Burián fia, II. György, akinek felesége a Benyovszkyakkal egy töből eredő, fent már előfordult Urbanovszky de Urbanó szomszéd családból való Fruzsina.

⁵ I., 41. old.

⁶ A gr. Nyáry-család levéltárának ú. n. »genealogiai fasciculusa« is őriz például egy Benyovszky-táblát, ahol Emánuel altábornagyként jön elő. Mondani sem kell, hogy ez a régi feljegyzés hibás. – Benyovszky-adatokat találni dr. báró Nyáry Pál, a Molesiczky és Bossányi családok levéltáraiban is.

⁷ Nagy Iván szerint a Benyovszky-család Michk bántól ered, aki állítólag Aba Sámuel király korában szerepelt. Utódai Vághy név alatt virágzottak Róbert Károly koráig. Az összeköttetés bizonyítva nincs.

Két fiúgyermekük van: András, aki 1675-ben szerepel és I. Mihály. Ennek az I. Mihálynak második feleségétől, marcelházi Posár Máriától született fia, I. Pál. Apjával együtt a kiterjedt Posár-birtokokra vonatkozólag sok örökségi iromány birtokában is volt; ezekre a birtokokra vonatkozólag Benyovszky Pál a királyi fiskussal, amelynek szintén jogai voltak a Posár-javakon, transactiót is kötött.⁸ Hitvese szulyói és káromi Szulyovszky-Sirmiensi Mária. Szulyovszky Zsigmond és nagybossányi Bossányi Mária leánya. Az ő fiaiban I. Sámuelben és II. Pálban válik a Benyovszky-családnak ez az ágazata a későbbi grófi és nemesi vonalakra.

Benyovszky Sámuel huszártiszt volt.⁹ 1734. május 20-án a 6. számú, későbbi Württemberg-féle, akkor felállított, Károlyi gróf által megszervezett huszárezred kapitánya. 1752-ben már ezredes. Nyitra vármegyében, az 1754/1755-i országos nemesi összeírásban az igazoltak között megtaláljuk őt is. Nagy birtokszerző volt, 1725-ben nádori adományt kap a csuszovszkai várkastélyra és tartozékaira.¹⁰ Verbón, második felesége révén pedig Csejten volt birtokos. A fenti járságukon kívül a pozsonymegyei Nagyléghen és Előpatonyban gyökerező királyi jogok nekivaló örökös átengedéseért 2637 forintot ajánl fel a kincstárnak, és fizet is le.¹¹ Czobor József gróf, a híres Mária Terézia korabeli tékozló utolsó sarja családjának, aki egyízben egy udvari jelmezbálra Correggio-festményekkel bélelt ruhában ment el, szintén összeköttetésben állt Benyovszky Sámuellel. Radimov és Butkovár nevű birtokait neki zálogba vetette¹² és tőle árendában is bírta 1744-ben. Még 1731-ben osztozik fivérével, II. Pállal, aki szintén katona volt. A harmadik testvér, János, a jezsuita rend tagja lett.

Benyovszky Sámuel első felesége beketfalvi Mórocz Terézia¹³, Mórocz Ferenc (1683–1706) kir. táblai jegyző és nemes Jakusith Eva-Terézia leánya, a híres Mórocz Farkas vicanádor leszármazottja volt.¹⁴ Tőle született egyetlen gyermekéről van csak tudomásunk, Mária-Monica-Veronikáról, a későbbi Lendvay Lászlónéről. Ennek férje kapitány (1747) volt; Pápán laktak, ahol gyermekeik is születtek.¹⁵ Benyovszky

⁸ Eredeti iratok O. L. Neo-Reg. A. tom. III. fasc. 23–33. pag. 121., 158.

⁹ Pizzighelli: Greschichte des K. u. K. Hus. Reg. No. 6. 88. és 115. old.

¹⁰ O. L., N. R. A. Fasc. 187. No 72. Lásd még Reviczky B.: *A vágújhelyi prépostság története*, 106–108., 126. old.

¹¹ O. L., N. R. A., fasc. 914. No 50. fol. 57.

¹² Uo., fasc. 1636. No 28.

¹³ V. ö. Pozsonyvármegye jkvei, Anno 1716. 453. old.

¹⁴ Kerekesházy: *A beketfalvi Mórocz csal. tört.*, Kir. Egyet. Nyomda, 1931. 36–37. old.

¹⁵ Pápai rk. anyakönyvek 1769. – Vö. még a szlaviniczai Sándor csal. It. Nemz. Muz.

Sámuel első feleségének halála után újra megnősült. Második felesége Révay Anna-Róza bárónő, br. Révay Boldizsár ezredes († 1728) és ns. Schlosspergh Terézia¹⁶ leánya akkor már özvegyasszony, a híres nemegyei Pestvármegyei József tábornok özvegye. Révay Róza 1760-ban halt meg. Tőle született fiúgyermekai:

A) Gróf Benyovszky Móricz, Madagaszkár királya, francia generális, osztrák ezredes, lengyel katonatiszt, a Szent Lajos-rend lovagja, magyar és osztrák gróf, francia báró. Életrajzára itt nem térünk ki bővebben közismertsége miatt. Régebben sem születési, sem halálozási pontos dátuma nem volt ismeretes. Így Marczali 1741-re teszi születési évét, míg többen – mint Jókai – 1746-ot vélik annak. Ma ez a pont már tisztázódott: Thallóczy találta meg Verbón a r. kath. anyakönyvben születési bejegyzését.¹⁷ A British Universities Encyclopaedia – amely Benyovszky Mórictól háromnegyed hasábon keresztül méltatja – a halálozás időpontját 1786. május 23-ban jelöli meg, míg Marczali ugyanezen év május 7-ét, egyéb források pedig június 4-ét írják a halál napjának. Életének legérdekesebb és legszebb leírása önéletrajza, mely 1790-ben, Londonban jelent meg, Nicholson kiadásában.¹⁸ Gyermekkorában belép a hadseregbe és részt vesz a hétéves háború első csatáiban. Közben anyja meghal, és rokonai elfoglalják birtokát. Erre fegyveresen akar jussához jutni, ezért bevádolták, mint a közrend háborítóját. Ezután lengyel rokonainál él, majd végigutazza a nagy nyugati országokat. Később a lengyel ügyért harcol, de orosz fogságba jut, és Kamcsatkába kerül. Innen véres csata után megszökik, vele együtt az orosz kormányzó leánya, Nilow Afanázia.¹⁹ Végigjárja Japán és Formosa partjait, majd hosszú bolyongás után Franciaországba kerül, ahol végre találkozhatik feleségével, a felvidéki, kismemesi családból való Hönsch Zsuzsannával, akiből bár szepesszombati mészárosmester leánya volt, előkelő francia dáma és a királyné intim társaságának tagja lett. († 1825. Vieszkán, Trencsénmegyében, a kis Benyovszky-kúrián.²⁰) Jellemző Benyovszky egyéniségére, hogy akkor, amikor ő már

1752. máj. 27-i levéllel, amelyet Benyovszky Sámuel, az apa ír haza feleségének.

¹⁶ 161 Kerekesházy: *Rajzok az Árpádok és Anjouk korából*, Egyet. Nyomd., 90–91., 111–114. old.; továbbá gr. Forgách csal. ghimesi ágának It., Beniczky cs. It. gen. tartalmazó fasciculusok.

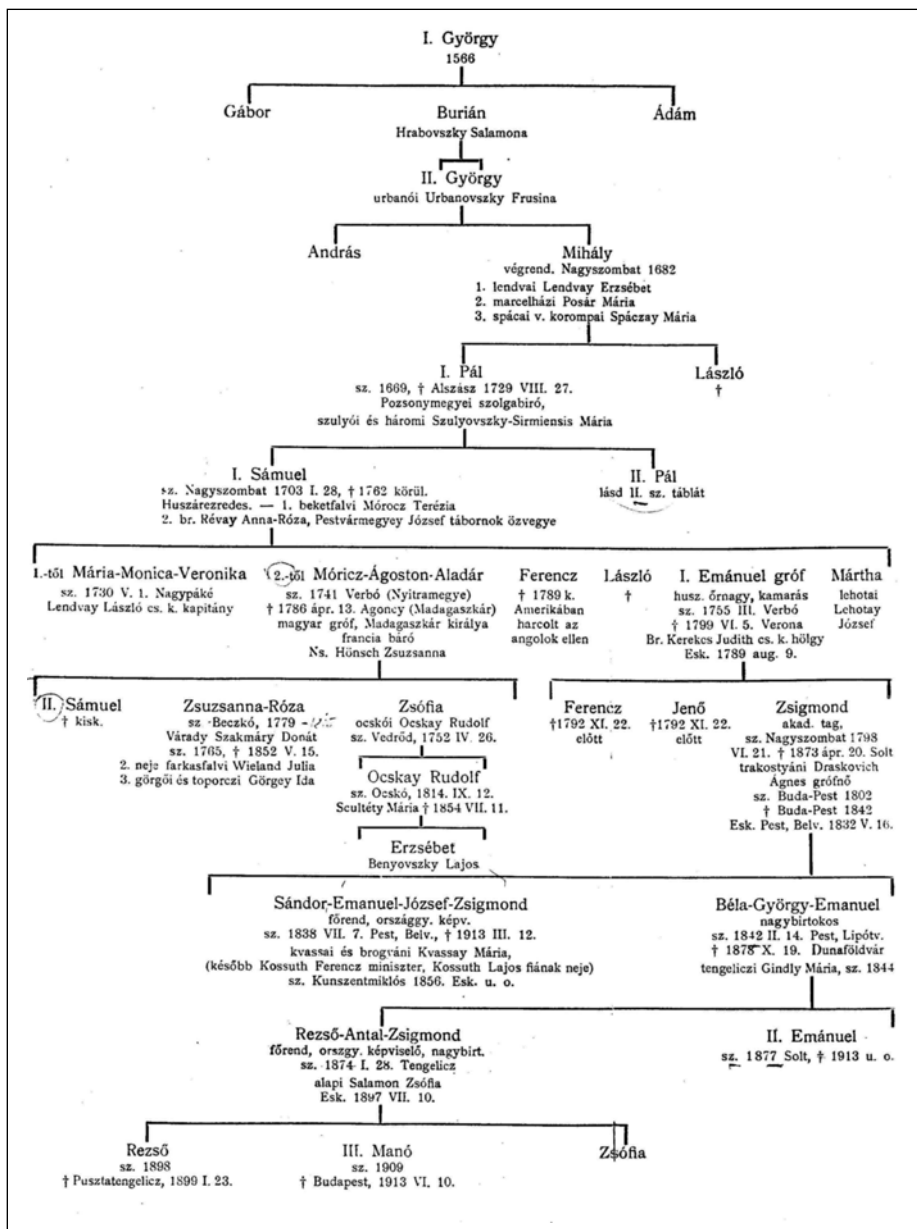
¹⁷ *Magyar Gazdaságtört. Szemle* 1901, 314–409. old.

¹⁸ *Memoirs and Travels of Benyowsky*, written by Himself.

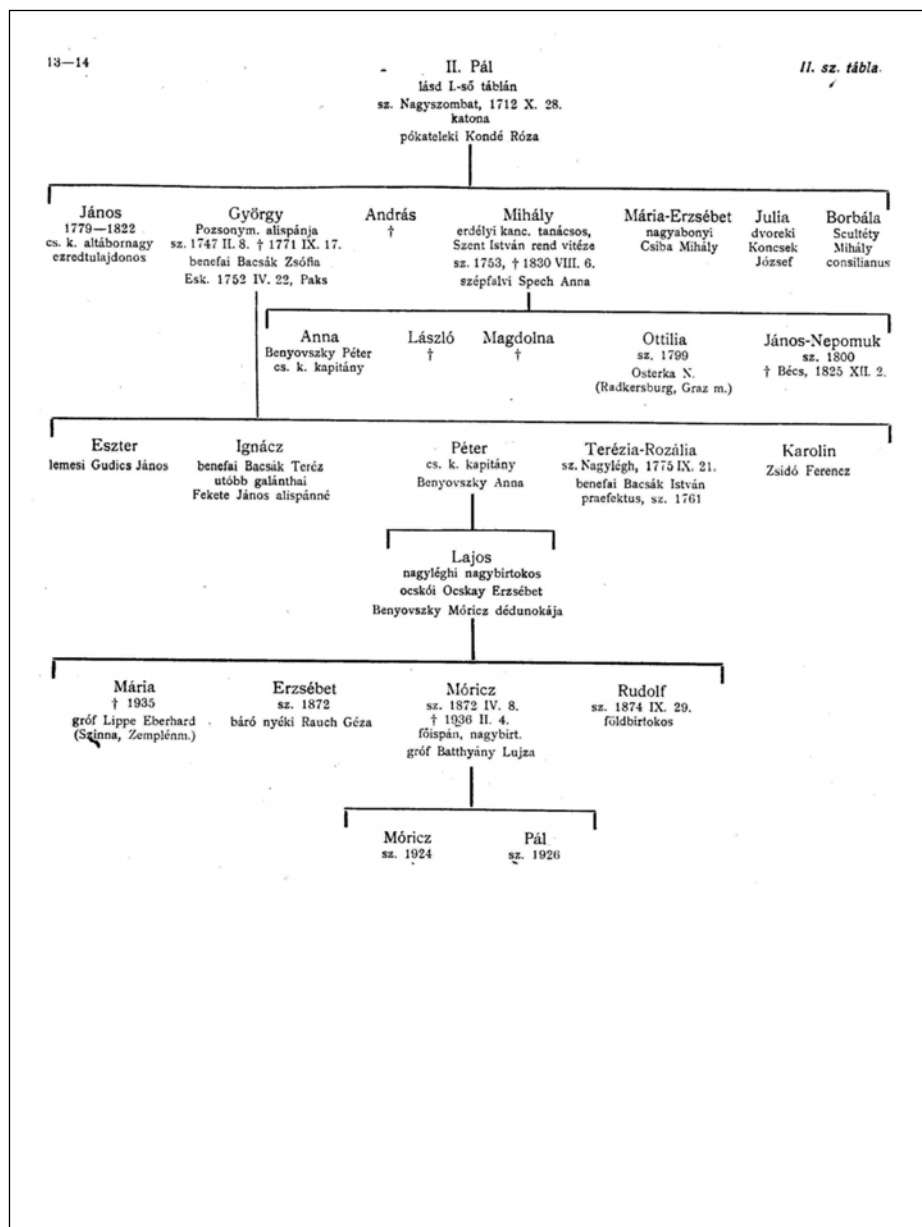
¹⁹ Eredeti, ismeretlen egykorú irkutzki orosz lapközlemények erről az eseményről Orłowski követ jegyzetei között.

²⁰ L. bővebben Kerekesházy: *Magyar császárok*, 109–111. old. A budapesti rádió-

külföldön élő, arrivált ember volt, egyszerű származású feleségét, francia és szerezsen kísérekkel maga után hozatta.

ban is ismertettem adataimat 1937. nov. 24-én »Benyovszky igazi arca« címmel, úgyszintén több cikkben a *Nemzeti Ujságban*, a *Gazette de Hongrie*-ban, a *Függetlenségben*, a *Szepesi Híradóban*, a *Budapesti Hírlapban* stb.

Benyovszky ezután a francia kormány megbízásából Madagaszkárba utazik, a hatalmas szigetet zseniálisan megszervezi úgy polgárilag, mint katonailag és a bennszülötteket annyira megnyerte, hogy azok királyukká választották. Ezután visszatért Franciaországba, majd idővel a Habsburg-

udvarba is megtalálja visszatérésének módját, nemsokára pedig székelv huszárai élén részt vesz a csehországi hadakozásokban és a habelschwerti ütközetben kitünteti magát. Fiumét nagyszabású tervvel be akarta kapcsolni a világkereskedelembé, II. Józsefnek, akit valószínűleg meg annak párisi inkognitó utazásaiból ismert, hosszú tervezeteket dolgoz ki az adriai és földközi tengeri, katonai s polgári hajózás fellendítésére, terveit azonban hofburgi ellenségei megakadályozzák. A császár mégis pénzeket bocsát rendelkezésére, és a Magyarország szempontjából oly nagyjelentőségű fiumei kereskedelmi munkálatok meg is indulnak. Amikor azonban Benyovszky látja, hogy ezek különböző akadályok miatt sikerre nem vezetnek, magyarországi birtokait s követeléseit a hitelezőknek becsületesen rendelkezésükre bocsátva, visszatér a Keletre. Csakhamar elutazik Amerikába, hogy madagaszkári királyságának támogatást szerezzen, innen pedig az afrikai szigetországba hajózott. Azonban uralkodásának második szakasza már rövid életű volt, mert a franciákkal összetűzván, ezek egy véres ütközetben leverték seregét, maga pedig holtan maradt a csatatéren.²¹

Benyovszky Móríc francia tábornok 1778. április 13-án kapta a magyar grófságot a bécsi kancellária urainak határozott ellenkezése dacára, személyes jóakarója, a nagy reformátor, a későbbi II. József császár óhajára.²²

Róza leánya lucsvnai Várady-Szakmáry Donát földbirtokos és lucsvnai postamester²³ neje lett, akivel felváltva Késmárkon és alucsvnai kúrián laktak.²⁴ Róza grófnő fiatalon halt meg, férje még kétszer megnősült.

²¹ Mellképe mely páncélos egyenruhában, páncélján a francia Szent Lajos rend szalagos keresztjével ábrázolja a beretvált, parókás, hajlott orrú, élénkszemű világutazót, eredetiben londoni önéletrajza címlapján is látható.

²² Liber Regius. LI. 45. old. Ennek tárgyalási száma 1634/1778 a kancelláriai ügyiratok közt. Az eredeti grófi diploma – Benyovszky Rudolf gróf szíves közlése szerint – Madagaszkárból került vissza Magyarországra. Jelenleg is az ő birtokában őriztetik, Pozsonyban.

²³ Schematismus Incl. R. Hung. 1837, 346. old.

²⁴ Görgey Aladár írta meg Ujházy Lászlónak (sz. 1794. Budamér) tragikus életét. Pinányi és Szinnyi József is közöl visszaemlékezéseket róla. Állandóan közhonvédi egyenruhában járt, vörös sapkában, kis, sovány ember, hosszúkás, beesett arccal, hófehér bajusszal és szakállal. — Benyovszky Móríc unokáját sorsa Amerikába, nagyapja működésének színhelyére vetette; Decatur megyébe, a Thomson folyó mellett létesítették New-Budát, utóbb Texasba költöztek át. Lincoln elnök Ujházyt később Garibaldi mellé Amerika annonnai főkonzuljává nemezte ki. Kéziratos naplója leszármazóinál.

Görgey Arthurné is megemlékezik naplójában Benyovszky leányáról és ennek férjéről, Várady Szakmáry Donátról, akinek felesége ekkor már Görgey Ida. Benyovszky Rózától való leánya Terézia a 48-as idők híres sárosi főispánjához, később a kapitulált Komárom várának kormánybiztosához, rozsnyóbányai és budaméri Ujházy Lászlóhoz ment férjhez, akinek vakmerő Ujházy-vadászai a branyiszkói csatában tüntették ki magukat. Benyovszky Móricz unokája, Ujházy felesége, férjével együtt később az amerikai Egyesült Államokba emigrált. Egy nyomorult farmon, férjének a szintén emigráns Madarász László volt rendőrminiszterrel való egy izgalmas jelenete az idegbajos asszonyt, aki mindenáron haza akart jönni az óhazába, a sírba vitte. Az ő sírján találták meg holtan 1870. március 7-én öngyilkos férjét is; ekkor már, a kiegyezés után, a hazatérést lehetővé tevő menlevél birtokában.²⁵

Benyovszky Móricz, a kalandos sorsú utazó másik leánya, Zsófia pedig ocskói Ocskay Rudolfhoz, Ocskay Mihály (1764) és báró Révay Teréz fiához ment nőül. Ennek a házaspárnak unokája, Ocskay Erzsébet a Benyovszky Pál nemesi ágából származó Benyovszky Lajos felesége lett, akinek fiaira, Móriczra és Rudolfra 1902-ben a család grófi rangja átruháztatott.

B) Gróf Benyovszky Emánuel csász. kir. kamarás, huszárnagy volt Benyovszky Móricz testvére. Mint családjában oly sokan, ő is a katonai pályát választotta. Előtte volt nemegyőei Pestvármegyey József tábornok, édesanyjának első férje, nagybátyja, Pál, szintén katona, anyai nagyapja, Révay ezredes példája. 1770-ben, 15 éves korában a 2. számú Ferdinánd főherceg gyalogezred „Privat-cadett”-je. Édesanyjának végrendelete szerint a fele vagyont Benyovszky Sámuel gyermekei, másik felét pedig első férjétől, Pestvármegyey tábornoktól született gyermekei kapják. A kiskorú Emánuel azonban csak nagysokára élvezhette a tulajdonát, mert a Pestvármegyey leányok férjei ültek be a birtokokba és az ellenük indított per csak 1789-ben ért véget.²⁶ Emánuel egyre emelkedik pályáján,²⁷ zászlós lesz, 1775-ben alhadnagy, néhány évvel később átkerül a lovaságához, a 2. számú Ferencz főherceg carabinieri-ezredbe. 1783-ban főhadnagy, négy év múlva kapitány lett. 1788. augusztus 9-én, valószínűleg Nagyszombatban, megnősül, feleségül veszi czipferi és kerekesházi Ke-

²⁵ Szepesi Híradó 1937. aug. 20 és 38. sz.

²⁶ Benyovszky Móric és Emánuel levélváltását Benyovszky Sándor gróf Levéltárában őrizték.

²⁷ V. ö. O. L. nagyszombati tábla falc. 4. No 621; fasc. 103. No. 1526.

rekes Judith bárónőt (1803-tól csillagkeresztes hölgy²⁸), akinek szülei br. Kerekes Zsigmond tábornok, Mária Terézia-rend lovag és köpösi Tolnay Julia grófnő. Benyovszkyné árvaleány volt: gyámja nagybátyja, gr. Balassa Ferenc b. t. t., horvát bán volt. Benyovszky, aki a bécsi Kupferamtba 4000 forintnyi kauciót fizetett le házasságkötésekor, beszélt a magyarokon kívül németül, franciául, tótul és latinul, jól ismert személyiség az udvarnál is, ahol igen nagyra értékelik, amit grófi rangra történt emelése is bizonyít.²⁹ Arcképe, amely a solti Benyovszky-kastélyban van meg, hasonlóságot mutat bátyjával. Parókás, horgas orrú, beretvált, de sokkal keskenyebb arcú, háromszögkalapos, mellpáncélos vértestiszet mutat, aki kivont kardjának pengéjét vizsgálja ujjjaival. Fehér osztrák törzstiszti egyenruhában. 1796-ban nyugdíjba lép, de 1798-ban reaktiváltatja magát. Ezredével – a 9. sz. gróf Erdődy-huszárezreddel – 1799-ben Olaszországba kerül, és részt vesz a mantuai vár ostromában. Az Erdődy-ezred hősi önfeláldozással biztosította a sikertelen várívók visszavonulását, de Emánuel gróf súlyosan megsebesült, és néhány hét múlva, 1799. június 5-én, a veronai kórházban meghal.³⁰

C) Benyovszky Móricz és Emanuel további testvérei közül az 1789-ben elhunyt Benyovszky Ferencről kell megemlékeznünk, aki szintén beutazta a nyugatot, Brüsszelben sok kellemetlensége volt, melyekből Móricz bátyja mentette ki. Utóbb Amerikába utazott, és ott részt vett a függetlenségi háborúban, angol fogságba is esett, Amerika földjén halt meg.³¹

²⁸ Gróf Benyovszky Emánuel és feleségének 16 ösös táblája s címere a csillagkeresztes rend levéltárában (Bécs), az Augarten Palaisben van. Fasc. 68/680.

²⁹ 1791. júl. 25-én kelt Legf. kir. elhatározás grófi rangra emeli; a diploma 1792 nov. 22-én kelt II. Lipót alatt. Tárgy. szám: 13.900/1792. sz. L. R. LVI. 274.

³⁰ Kriegsarchiv (Bécs); eredeti Musterliste-je az Erherzog Franz'sche Carabinier Regiment iratainál 1789 IX. 2. jelz.

³¹ A Benyovszkyak amerikai szereplésére lásd: *Journals of the Continental Congress, 1774–1789*. (Edited from the Orig. Records in the Library of Congress by Worthington Chauncey Ford, publi. in Washington for the Library of Congress by the Government Printing Office, XXXI. kötet, 1904–1934-ig.) Benyovszky Móricz 1779. szept. 4-től 1782. máj. 29-ig szerepel amerikai vonatkozásban. XV. köt. 1020–21. 1937, 1407; XVII. 418, 561; XXII. 243, 261, 296, 309. Úgy látszik, felajánlotta az amerikai államok hadseregének szolgálatait, azonban tárgyalásai nem vezettek eredményre. A Library of Congress birtokában is vannak adatok róla és működéséről; nevét az okiratok »Count Bieniewsky, Beneowsky, Beniousky«; néha »Baron Benoufsky, Benyouski« néven is említik. (L. még Pivány Jenő: *Amerikai–*

- D) László, aki fiatalon halt meg és
E) Mártha, aki lehotai Lehotay József neje lett.

* * *

Ezekután rátérünk a Benyovszky I. Sámuel testvérétől, Páltól származó nemesi ágra.

II. Pálnak, aki az 1754–1755-i orsz. nemesi összeírásban is szerepel Nyitra megyében, pókateleki Kondé Rozáliával, e csallóközi birtokos-család leányával való házasságából hét gyermeke született.

1. János, aki altábornagyságig vitte. A nagy francia háborúknak báró Kray Pál Mészáros János mellett egyik legkiválóbb magyar alakja. Sok kiváló fegyverténye ismert, amelyet Alvinczy akcióival párhuzamosan folytatott, amellet különösen fontos volt a szerepe az 1793-as hadjáratban, ahol gyors hadmozdulataival megfordította a már elvesztettnek látszó tirlmonti csatát. Erről Dévay Pál tábornok is nagy elismeréssel írt jelentésében. 1794-ben altábornagy.³² Amikor Ferenc király 1800. szeptember 4-én kelt kéziratával elrendeli a magyar nemesség általános insurrectióját Napoleon ellen, Benyovszky János igen nagy feladatot kapott – a „Benyovszky-gránátosok” híre birodalomszerte ismert volt –, ő lett a dunáninnyi terület katonai parancsnoka. 1817–1822-ig a 31. sz. gyal. ezr. tulajdonosa. Utód nélkül halt meg. Domborművű arcképe gr. Benyovszky Rudolf nagyléghe kastélyában látható.

2. György, Pozsony megye alispánja lett, neje benefai Kacsák Zsófia, Bacsák János alispán, helytartósági tanácsos (sz. Egyházgelle, 1716. dec. 7. † 1797. ápr. 16.) és nemes Csémy Teréz (sz. 1729, † 1788) leánya.³³

magyar tört. kapcsolatok, 27–28. old.) Ami már most Benyovszky Móric öccsével, Ferencnek amerikai szolgálatát illeti, a Jókai is közölte adatokon és Móric levelein kívül, melyek a solti kastélyban őriztetnek, semmilyen adatok sincsenek az Egyesült Államok levéltáraiban. Nem szerepel a hadügyminisztérium – administratio nyugdíjjogosultjai vagy fizetettjei között sem. (Dr. Telkes László, a Hungarian Reference Library, New-York City, igazgatója is közölte velünk, hogy hiába kutatott Benyovszky Ferenc után.)

³² *Militärschematismus* 1786. (Itt tábornok.) 97. old. 1790. 162; *Öst. Militär u. Staatsschematismus* 1839–1853 stb. évf. L. még Wurzbach Biogr. L. és Fest: Br. Dévay Pál: 7, 165, 256, 340, 342, 374.

³³ Bacsák Gyula (fenti Benyovszky Róza unokája): *A benefai Bacsók csal. tört.*, 1–5. old. – A Scultétyek ma is élnek a Felvidéken és az Alföldön.

3. András fiatalon elhunyt.

4. Mihály nagy politikai karriert futott meg. Pályáját Pozsonymegyénél kezdte, melynek 1795-ben már alispánja. Utóbb a Bécsben székelő erdélyi kancellária tanácsosa, a Szent István-rend kiskeresztése lett. „II. Leopold Császár és Magyar Király által 1790-i esztendőben Szent András Havának 15-i napján neveztetett és üttetett arany sarkantyus vitéz.”³⁴ Feleségétől, szépfalvi Spech Annától, aki az akkor emelkedett és nemességet nyert impetrátor leánya volt, született öt gyermeke. Ezek a következők: Anna, László, Magdolna, Ottilia, János-Nepomuk. Legidősebb leányát, Annát, ismét egy unokatestvére, Benyovszky Péter cs. kir. kapitány (a fenti György alispán fia) vette feleségül. Ez az ág lett aztán újra grófi rangra emelve, később részletesen szólunk róluk.

5. Mária, akinek férje nagyabonyi Csiba Mihály. Leszármazók ebből a házasságból nem ismeretesek, legalábbis erre mutat, hogy Mihállyal fiágon kihalván familiájának ez az ága. pozsonymegyei birtokaikat (Kisnagyar, Csenke, Gomba a kuriával, Nagytégh és Hodos) Kempelen Farkas, a sakkautomata feltalálója nyerte defectus címén 1772-ben adományba.

6. Julia, dvoreki Koncsek Józsefné,

7. Borbála, Sculléty Mihály csász. kir. tanácsos neje.

Gróf Benyovszky Emánuelnek³⁵ három fia volt. Ferenc, Jenő és Zsigmond. A két első valószínűleg fiatalon halt el, Zsigmond azonban, aki 1792-ben született, igen tekintélyes pályát futott be. Az édesatyja által, annak sógora br. Kerekes Károlytól 1793-ban vásárolt nagyszombati Benyovszky-palotában látta meg a napvilágot. (Ez a sarokház, nagy kerttel, a Szürszabó és Sarkantyus-utcák kereszteződésénél állt, az Orsolyiták zárdája mellett; vételára 15.000 forint volt, későbbi sorsa a Benyovszkyháznak ismeretlen.) Benyovszky Zsigmondot özvegy édesanyja az 1800-as évek elején a kancellária útján folyamodván, a bécsi Theresianumba szándékozott felvétetni.³⁶ Tudományos nevelése után a Főrendiház sze-

³⁴ *Magyar Almanak* 1796, 180. old.

³⁵ Kerekesházy: *Benyovszky Emánuel, a világotató restvére*, Magy. Tud. Akad. 1936.

³⁶ V. ö. a karc. gen. ind.-vei, O. L.

replő tagja, a Tudományos Akadémia levelező tagja, jogi író,³⁷ Brunswick Teréz grófnővel együtt nagy része volt a magyarországi kisdédóvás megszervezésében.³⁸ Feleségétől, trakostyáni gróf Draskovich Ágnestől (anyja Orczy bárónő, Orczy Lőrinc, a költő közeli rokona) való fiai:

a) Sándor, Dunavecse függetlenségi párti, 48-as programú országgyűlési képviselője, 1896-tól haláláig. A múlt század végének ismert politikus. Irodalmilag is fenntartotta nevét Jókai négykötetes Benyovszky Móric életrajza, amelynek egy részét ő maga írta és amelyet Jókai az ő közreműködésével és adataival írt meg. Solton lakott és a budapesti pártélet közismert alakja volt a szakállas, jovialis, zömök Benyovszky gróf. 1913-ban halt meg. Neje kvassai és brogyáni Kvassay Mária, Kvassay Antal († 1873) és Schmidt Hermin leánya, aki később Kossuth Ferenc b. t. t., kereskedelmi miniszter, Kossuth Lajos idősebb fiának lett a felesége. 1886. ápr. 8-án Solton örökbe fogadja rokonait, Benyovszky Mórict és Rudolfot. 1902. május 14-én a király jóváhagyja ezt, és átruházza Benyovszky Sándor grófi rangját örökbefogadott gyermekeire.³⁹ Kastélyát elvált feleségének, Kossuth Ferencnének hozzátartozói örökölték. Ma özv. Ordódy Sándorné és benne az összes Benyovszky-bútorok és családi arcképek I. Emánueltól kezdődően ma is épségben őriztetnek.⁴⁰ A grófi ág birtokai is a század elején főleg Pestmegyében feküdtek; a solti rész-birtok a kastéllyal, a lukatelki és csordajárasi puszták.

b) Béla, felesége tengeliczi Gindly Mária, Gindly Rudolf (sz. 1805) és nemes. Robot Teréz († 1862)⁴¹ leánya. Házasságukból született Rezső és II. Emánuel. Ezek közül Rezső gróf tengeliczi nagybirtokos, főrend, okl. mezőgazda, 1903–1910-ig a kölesdi kerület függetlenségi párti országgyűlési képviselője, a 12. sz. cs. kir. ulánusezred tart. főhadnagya, több katonai kitüntetés tulajdonosa.⁴² Anyai nagyatyja Gindly Rudolf (akit tengeliczi kastélya folyosóján a rátörő, fegyvereket harácsolni akaró buj-

³⁷ Az 1843. évi Büntetőtörvénykönyv javaslatáról írt gr. Benyovszky Zsigmond »Összinte Vélemény«-t. – L. még 1837. évi Schem. (Litt.) 35. o.

³⁸ A házaspár olajfestményű arcképe, csakúgy mint gyermekeiké és a Draskovich rokonságé is, Solton.

³⁹ *Budapesti Közl.* 1902. 153. sz. kir. elhat.

⁴⁰ Az itt őrzött levéltár érdekessége az utazónak egy tízéves korában, gyermekes ákombákomokkal atyjához írt levele.

⁴¹ Édesanyjának, ki egy fehérmegyei Mórocza-leány volt, a nógrádmegyei borsosberényi Szent-Iványi-park kápolnájában őrzik relikviáit; itt vannak az összes eledel halotti címerek is.

⁴² Szerencs: *A főrendiház évk.*, 204. old.

dosók lőttek agyon a Bach-korszakban) vagyonából majorátus is létesült. Ennek jórészt Benyovszky Rezső örökölte. Rezső gróf felesége ugyanis elsőfokú unokatestvére alapú Salamon Zsófia, aki alapú Salamon Ádám 48-as honvéd, utóbb százados (szül. 1833. máj. 5., † 1896) és Gindly Ida († 1888) leánya.⁴³ Gyermekai: Rezső, III. Emánuel (Manó) és Zsófia.

Benyovszky Béla gróf második fia volt II. Emánuel, aki a nógrádmezei Jobbágyiban lakott, fiatalon öngyilkos lett, nógrádi birtokát a váci püspökség bírja.

A nemesi ágból utoljára említett Benyovszky Györgynek fia, Péter cs. kir. kapitány unokahúgát, Benyovszky Annát veszi nőül. Testvérei közül Eszter nemesi Gudics Jánosné, Rozália benefai Bacsák István (sz. 1761) gr. Pálffy János királyfai, vöröskői és nyárasdi uradalmainak praefectusának lett felesége pápai dispensációval. Ignác benefai Bacsák Teréziát veszi nőül, Bacsák Ignác (sz. 1752. ápr. 2.) és sárosfai Bittó Julia leányát, akinek második férje galánthai Fekete János alispán volt. Karolin férje Zsidó Ferenc.

Benyovszky Péter házasságából hat gyermek született, akik közül öt utód nélkül halt el. Lajos fia, Pozsonymegye virilistája révén terjedt tovább a család. Ő vásárolta meg 2 millióért a siklósi várat és uradalmat, amely 20 falunál több községben terült el. Neje ocskói Ocskay Erzsébet, gróf Benyovszky Móric dédunokája, Ocskay Rudolf nyitrai földbirtokos és nemes Scultéty Mária leánya.⁴⁴ Gyermekai:

a) Mária, a herceg Lippe-házból származó Lippe Eberhard grófhoz ment nőül,

b) Erzsébet, báró nyéki Rauch Géza neje lett,

c) Móric gróf (szül. 1872. ápr. 8., † 1936. febr. 4.) Bécsújhelyen végezte a katonai akadémiát, huszárhadnagy lett, majd a párizsi és berlini egyetemeket hallgatta. Gazdasági akadémiai oklevelet is nyert. A világháborúban fontos beosztásokban harcolt. Később, 1910-ben Siklós függetlenségi, Kossuth-párti képviselője is lett és Baranya vm. törv. hat. biz. tagja. Képviselő is maradt hosszú ideig. Részt vett IV. Károly király koronázásán, 1916-ban, családja lengyel tradícióihoz híven, lengyel díszruhában. Restauráltatta a híres siklósi várat, amelyben Zsigmond császár és király is raboskodott, és amelynek Benyovszky Móric volt a tulajdonosa.

⁴³ M. N. Zs. I., 546. old.

⁴⁴ Eredeti gyászjelentések a gr. Benyovszky-családról Daróczy Zoltán és a Parlamenti Múzeum gyűjteményében. – Lásd még: *Politikai Magyarország*, IV. köt., 255. old.

Siklós történelmével is foglalkozott.⁴⁵, Harkányfürdő birtokosa; a fürdőhely – ahol a nagy utazó emlékét is több épület őrzi – felvirágoztatásában nagy érdemeket szerzett.⁴⁶ Két ízben volt Baranyavármegye Pécs sz. kir. város főispánja. Meghalt Budapesten, Pécsett temették nagy pompával. Felesége német-újvári Batthyány Lujza grófnő, Batthyány Pál, a csányi kastély és birtok tulajdonosa s pallini Inkey Valéria († 1936) leánya. Gyermekük: III. Móricz és III. Pál.

d) Benyovszky Lajos utolsó gyermeke, Rudolf gróf. 1874. szept. 29-én született, a pozsonymegyei nagyléghi kastély birtokosa. A cseh megszállás óta kb. 5000 holdas birtokának nagy része már nincs az ő tulajdonában. Az édesanyja által építeni kezdett és majdnem befejezett, hatalmas emelkedésen álló és messzire látszó, a környék nevezetességét képező kétemeletes várkastély így befejezetlen maradt. Ennek anyagából, márványlepcsőiből és berendezési tárgyaiból, amelyek közt híres olasz mesterek művei és Benyovszky Rudolfnak Spányik által festett gyermekkori hegedűsképe is található, létesült a mai nagyléghi, Windsor Castle jellegű egyemeletes Benyovszky-kastély. Benyovszky Rudolf gróf különben ismert zeneszerző; „Rodolphe de Benyovszky” néven több zenedarabja is megjelent. Úgyszintén híres amateur intarzia- és hegedűkészítő. Jugoszláviában is voltak ingatlanai.

* * *

Befejezésül megemlíti még, hogy a család ősi adomány alapján a „benyói és urbanói” előneveket használta, amely a családtagok országos levéltárbeli, Kriegsarchivbeli, régi kinevezési okmányain, a bécsi és verbói anyakönyvekben, a régi állami sematizmusokban és eredeti periratokon is szerepeltek. Érdekes megemlíteni még azt is, hogy a Benyovszky grófi famíliát a háromszoros rangemelés ellenére a góthai almanach évfolyamai egyszer sem ismertetik.

A Benyovszkyak ősi címere ez: kék mezőben zöld hármashalom középsőjén álló koronán szarvaival felfelé fordított ezüsthelma, szarvain egy-egy csillaggal. Ezt a címet találjuk a régi Benyovszky-iratokon is. A bővített grófi címer: négyelt pajzs szívpajzzsal s a 3-ik és 4-ik mezők közt homorú ékkel, ebben kék mezőben koronára helyezett ezüsthelma,

⁴⁵ Lásd: Bálint Ferencről Siklós monográfiáját, amelybe gr. II. Móric is írt. Úgyszintén szerepel a legújabb siklósi is: Fejes János dr.: Siklós múltja. 357. old. arcképpel.

⁴⁶ »Benyovszky-üdülő« stb.

szarvain egy-egy arany csillaggal: az első vörös mezőben befelé fordult griff felemelt baljában kardot tart; a 2-ik ezüst mezőben jobbrafordított, koszorún átnyúló vörösruhás könyöklő kar, kezében kék zászlót tart, amelyen csillag van; a 3-ik mező, mint a 2-ik, de a kar balra fordítva; a 4-ik-ezüstmezőben vízen úszó árbocos hajó; az ég kék mezejében 3 arany-liliom; grófi korona; 3 sisak; sisakdíszek: 1. középsőé: arany-kékkel és kék-arannyal vágott két szárny között a koronából kiemelkedő 2 ezüst strucctoll előtt az ezüst félhold a két csillaggal; 2.: a pajzsbeli griff növekvőleg befelé fordulva; 3.: a könyöklő kar a zászlóval; az egész címert jobbról kék-arany, balról vörös-ezüst palást veszi körül, melyben mini címertartó két kifelé fordult vadember gyökerestől kitépett egy-egy fát tart; jelmondat: In adversis et prosperis.⁴⁷

Az eredeti grófi diplomákat a leszármazók őrzik; ugyancsak igen sok életrajzi és kortörténeti adatot lehetne összegyűjteni a különböző Benyovszky-levéltáraknak okmányaiból. Ezen a helyen mi csupán arra szorítkozhatunk, hogy kiemeljük az általunk áttanulmányozott és eddig legnagyobb részében publikálatlan okleveles anyagból azokat a főbb adatokat, amelyek ennek az érdekes életű tagokban bővelkedő, sajátos ízű magyar fámiliának a közszereplésére vonatkoznak.

A Benyovszkyak, mind, nemcsak *érdekes*, de *érlékes* emberek is voltak...

⁴⁷ Lásd bővebben: Siebmacher: *Wappenbuch Ungarn-ját*.